

LUTHERSK KIRKETIDENDE

LEDER:

UTPUST – INNPUSST – LIVSPUSST

ARTIKLER OG INNLEGG

DEN FEMININE ÅND OG KIRKEN SOM MOR

MÅNEDENS SALME

ORD AV LUTHER

FRA BOKFRONTEN

SØNDAGSTEKSTEN

11. SØNDAG I TREENIGHETSTIDEN

12. SØNDAG I TREENIGHETSTIDEN

13. SØNDAG I TREENIGHETSTIDEN

VINGARDSSUNDAGEN /

14. SUNDAG I TREENINGSTIDA

FRA BISPEDØMMERÅDENE

UTPUST – INNPUST – LIVSPUST

”Så grønn en drakt, så rik en duft, har smykket dal og enger!

Nå strykes ømt av lys og luft de fagre urtesenger.

Hør lundens sus og bekkens brus forkynne hva som kommer: Omsider blir det sommer!”

N13 nr. 845

Vi kan takke vårt nabofolk for denne vakre sommerhymnen med tekst av Carl David af Wirsén og den deilige melodien fra Waldemar Åhlén, og jammen har den sunget seg inn i hjertene våre også her til lands!

Omsider blir det sommer, også i dette Herrens år 2017! For et semester vi legger bak oss, for kirken og for verden! Store omveltninger skjer i dette året der også starten på den lutherske reformasjonen markeres. Kirken har tatt sine første, til dels ustøe skritt inn i sin nye tilværelse som ”fri folkekirke”. Kirkens gudstjenesteliv har vært på sakskartet gjennom vedtak i flere liturgisaker, ikke minst dåpsliturgi og vigselsturgi. Teologi og meninger, kirkesyn og kirkeordningssyn brytes mot hverandre, og faglighet, saklighet, tro, tvil og emosjoner flyter over i hverandre. Arbeidet med den liturgiske musikken har synliggjort en fjerde, ønsket verdi i gudstjenestereformen: Gjennkjennelighet. Nye administrative funksjoner og et nytt syn på prestenes arbeidstid tar tid og krefter, og utfordrer også synet på kall og tjeneste. Boplikten er opphevet og lager nye kart og føringer for prestatjenesten, og prestens rolle i lokalsamfunnet.

Og går vi til verden – kan listen over endringer i strukturer og trusselbilder, og krav til tjenester og handlinger, gjøre at behovet for en helt personlig organisasjonspsykolog kan føles påtren-

gende. Listen over forbønnsemner vokser for hver dag.

Men omsider blir det sommer, og vi skal få ta i mot. Tempoet skrur ned, og vi skal få kjenne på at det er noe som er det ene nødvendige. For å kunne puste inn må man puste ut. Derfor håper jeg at du får rom for dette: Å legge av egne og andres forventninger og krav noen dager, noen uker – tenke på tiden som noen du får være i, ikke som tilmålte timer du må gjøre noe i – la deg fylle av den livspusten som har skapt deg, og som bærer deg, og som ikke spør etter meningene dine – la deg ømt stryke av lyset som frigjør

– ta imot dagene, livet, naturen og verden som noe du får ta i mot som gave, ikke noe du må fortjene.

deg til kjærlighetens felleskap med alt som lever – ta imot dagene, livet, naturen og verden som noe du får ta i mot som gave, ikke noe du må fortjene.

Vi skrur ned tempoet nå og puster ut, også her i Luthersk kirketidende. Kos deg med alle artiklene du ikke rakk å lese gjennom arbeidssemesteret, eller la det være. Vi er på plass igjen til høsten, til mange spennende utgaver som reflekterer, kommenterer, argumenterer, fører inn i ny kunnskap eller frisker opp gammel. Da har vi også ny medarbeider på plass i redaksjonen: Kjersti Gautestad Norheim, velkommen til deg, og takk til Anne Grete Listrøm som nå trer ut! Og så har vi altså dekket hele sommerens gudstjenester med våre gode tekstmedarbeidere, enten du vil bruke dem til egen refleksjon eller til gudstjenesteforberedelser.

Pust ut – pust inn – omsider blir det sommer!

HEGE E. FAGERMOEN
HEGE.FAGERMOEN@AS.KOMMUNE.NO

DEN FEMININE ÅND OG KIRKEN SOM MOR

PERSPEKTIVER FRA NOEN OLDKIRKELIGE TEKSTER

AV HEGE E. FAGERMOEN
HEGE.FAGERMOEN@AS.KOMMUNE.NO

Vi har tatt til på vandringen gjennom treenighetstiden. Den tredje store høytiden, pinsen, er feiret og tilbakelagt, og vi skal gjennom kirkeårets tekster fokusere på kirkens fellesskap og Den hellige ånds virke. Kanskje kan et lite dykk ned i de første teologers behandling av dette tema bidra til noen forfriskende perspektiver? Jeg har i alle fall hygget meg med å ta en tidsreise tilbake for å se på hvordan våre greske og syriske kirkefedre skrev om og beskrev Den hellige ånds virke, og forholdet mellom Ånden og kirken.

Tekstene jeg har arbeidet med, representerer et utvalg av de teologiske tekstene som dannet og normerte læren i den tidlige kristne kirke. De er blitt plukket ut innenfor forskjellige litterære generer som alle hadde stor autoritet i sin samtid. Samtidig representerer de en lære som vi kan slutte oss til i dag, over 1500 år etter. Av de greske "kirkefedrene" arbeidet jeg med følgende tekster: 2. Klemensbrev, skrevet ca. 140 e.Kr., som kalles "den eldste bevarte preken. Videre leste jeg Hermas "Hyrden" (ca. 140), en av de mest populære bøker i det andre, tredje og fjerde århundre e.Kr., brukt i gudstjenester og til undervisning. Jeg leste Theofilus "Til Autolykus" (ca. 180 e.Kr.) et apologetisk skrift, og Ireneus "Bevis for den apostoliske forkynnelse" (ca. 190 e.Kr.). Ireneus er den store teologen og apologeten som i dette skriftet fører læren om Den hellige ånd inn i kirkens og gudstjenestens sammenheng.

Syrisk er et språk som er nært beslektet med hebraisk. De syriske tekstene jeg valgte ut, representerer noen av de viktigste kristne dokumenter fra denne epoken. Ved å se på hvordan de syriske kirkefedrene behandler de samme tema som de greske, kunne jeg blant annet se om det språklige kunne ha noen konsekvenser for pneumatologien og ekklesiologien. Av tekster herfra har jeg med "Salomos Oder" (ca. 190 e.Kr.), den

eldste kristne hymnesamling, og "Didaskalia" (ca. 300–330 e.Kr.), et kirkeordningsskrift. Jeg leste et utvalg hymner og tekster av Efraim (ca. 350–373 e.Kr.), som har gitt viktige impulser til teologien for hele kristenheten, og jeg leste utvalgte demonstrasjoner av Afrahat (ca. 350 e.Kr.) som tar for seg spesielle temaer innenfor teologien. Så bli med på et dykk ned i disse tekstene som kanskje kan tilføre oss teologer i det 21. århundre friskt vann fra gamle kilder.

ÅNDEN OG KIRKEN SOM MOR

I 1 Mos 1,2b leser vi om Ånden som svever over vannene. På hebraisk brukes verbet "rabaf", som også kan oversettes med ruge. Når vi da vet at ordet for Ånd, "ruach", er et ord i femininum, gir det i alle fall noen nyanser til gudsbildet, som ikke uten videre er tilgjengelig på norsk, eller framtreddende i lære eller forkynnelse. Men kan vi finne igjen disse nyansene i det bibelske materialet? Og hvordan behandlet de første teologene disse sidene av gudsbildet?

Ordspråksboken framstiller en kvinnelig Visdom som i mange tekster forbindes med skapelsen. Visdommen er den størrelse som bringer liv, sier Ordspråkene 8,35 og Visdommens bok 8,13. Visdommen identifiseres i rabbinsk tradisjon med Guds skapertanke når jorden blir til. Den er en del av Gud. I Visdommens bok kap 7,13 kalles Visdommen direkte for mor, og i mange av tekstene er det Visdommens utøvelse av morsfunksjonen det handler om. Visdomstekstene er sene i det gammeltestamentlige materialet. Det er tegn som tyder på at disse tekstene gjenspeiler en utvikling der kvinnelige karakteristikk på Gud i tidligere tekster nå personifiseres i Visdommen. Jes 49,14f. taler om Gud som en kvinne som føder og dier Sion. Den kjærligheten en mor nærer for sitt barn med utgangspunkt i disse

opplevelsene, er den kjærlighet Gud nærer for sitt folk. 4 Mos 11,12f forutsetter at Gud føder Israel, et bilde som antakeligvis også ligger til grunn i 5 Mos 32,18. Disse bildene brukes på litt forskjellig måte i de tekstene jeg har undersøkt, dog med tydelige fellesstrekk. Der Visdommen brukes som modell for både kirken og Ånden, ”overtar” kirken Visdommens feminitet, mens Ånden ikke framstår som noen kvinnelig størrelse. Hva kan grunnen være til dette? De språklige fakta kan gi oss en pekepinn: ”Visdom” er grammatisk hunkjønn på både hebraisk og gresk (og for så vidt også på latin). ”Kirke” er grammatisk hunkjønn på gresk, mens ”Ånd” er et nøytrumsord.

DE GRESKE TEKSTENE: LÆRE OG AVGRENSNING

Et fellestrekk for de greske tekstene er at de ikke personifiserer Ånden; den er mer en kraft eller kvalitet som må være tilstede for at kirken skal kunne være kirke. Dette leser vi i 2. Klemensbrev: ”Derfor, brødre, når vi gjør Guds, vår Fars vilje, skal vi få tilhøre den første, den åndelige kirke som ble skapt før sol og måne. ... Så la oss da velge å tilhøre livets kirke, så vi kan bli frelst. Jeg tror videre at dere ikke er uvitende om at den levende kirke er Kristi legeme. For Skriften sier: Gud skapte mennesket til mann og kvinne.” (1. Mos 1,27) Mannen er Kristus, og kvinnen er kirken. ... Videre ble kirken som er åndelig, åpenbart i Kristi legeme og gjorde det dermed klart for oss at om noen av oss vokter den i et rent legeme og ikke forderver den, skal han få del i Den hellige ånd. For dette legeme er et motbilde til Ånden. ... Ja, dersom vi sier at legemet er kirken, og Ånden er Kristus, så vil den som forgår seg mot legemet, ha forgått seg mot kirken. Et slikt menneske vil altså ikke motta Ånden som er Kristus.” (2 Klem 14,1–4) Det er *kirken* som tegnes som en kvinnelig skikkelse i disse tekstene, i en posisjon overfor Gud, som i et ekteskap.

Dette kjenner vi igjen fra forholdet mellom Gud og Israel, der Israel er ”mor”, for eksempel hos Jes 54,1: ”Gled deg du ufruktbare, som ikke føder. Bryt ut i jubel og rop du som ikke har veer, for den enslige kvinne skal få mange flere barn

en hun som har en mann.” og i Hos 2, 22ff der Gud er ektemannen og Israel hans hustru. Denne og liknende tekster innenfor ”brudemystikktradisjonen” finner vi igjen i Mark 2,19 der Jesus er brudgommen. Paulus fører dette bildet videre i Gal 4,26f og Ef 5,22ff der kirken framstilles som det nye Israel og som mor for Guds barn.

Hos de greske ”fedrene” trår følgende bilde fram: Fordi Kirken på denne måten blir ”kvinnen” i et ekteskapeleg forhold til Gud, maskuliniseres gudsbildet. De kvinnelige aspektene forsvinner ut, og Gud blir ”mannen”. Det virker ikke som om dette er noen tilskikket konsekvens i de tekstene jeg arbeidet med; derimot kunne referansematerialet jeg brukte, avspeile en slik tilskikthet, for der ble Åndens grammatiske intetkjønn brukt som et argument for denne utformingen av gudsbildet. Hieronymus (siste halvdel av 300-tallet) hevder i et skrift at det må bli slutt på den gamle tilnærming til Ånden som feminin på bakgrunn av dens grammatiske kjønn på hebraisk. Ånden er kjønnsnøytral, sier Hieronymus. Et viktig moment ligger også i skriftenes siktemål. For de er læreskrifter, og det er de rene linjer som forsterkes, for å avgrense utad og for å presisere innad. Dette gjaldt blant annet mot gnostisismen der Ånden som mor var en viktig størrelse, men i en helt annen retning enn hva de toneangivende teologer ville identifiseres med.

I bruken av det nevnte tradisjonsmaterialet er det interessant å lese Ireneus. Han har en kobling som de andre ikke har, når det kommer til forholdet mellom Ånden og Sønnen! Ireneus begrunner nemlig Guds Sønnens preeksistens i at han er født av Guds Ånd, og Ånden beskrives som fødende også i andre tekster av ham. Resultatet blir en slags ”dobbelkvinnelighet” ved at Maria som kvinne og Ånden som en kvinnelig kraft frembringer Guds Sønn. Det virker som om Ireneus begrunner Åndens feminitet i dens rolle som livgiver og nyskaper. Kirken er ”grunnlagt ved Helligånden”, skriver Ireneus i kap 41,4. Videre beskriver Ireneus det å få del i kirken som å få næring ved morens bryster, eller drikke av kilden som strømmer fra Kristi kropp. Det ser altså ut som om Ireneus definerer Ånden som kirkens ”morskraft”. Hos Ireneus er den ”kvinnelige koblingen” mellom Ånden og Kirken tyde-

ligere enn i de andre greske tekstene, men da med utgangspunkt i annet tradisjonsmateriale enn Visdomsskikkelsen eller brudemystikken. Dette tradisjonsmaterialet skal vi jakte videre på i de syriske tekstene.

SYRISKE TEKSTER: POESI OG KIRKEORDNING

Hensikten med tekstene har betydning for hvordan læren om Ånden og kirken blir. Læretekster må nødvendigvis presisere og avgrense. Hva var hensikten med de syriske tekstene? Med unntak av Didaskalia som en kirkeordningstekst er det et fellestrekk ved dem at de er ment å skulle brukes i tilbedelsens rom. Dette er poesi. En konsekvens er at deres behov for å avgrense og konkretisere blir mindre. For både pneumatologien og ekklesiologien gir dette seg spennende utslag for oss som ønsker å lete etter flere nyanser i vår teologi rundt både kirken og Ånden, og de viser eksempler på bruk av tradisjonsmaterialet, som kan "vide ut" og berike både vårt Guds bilde og vår opplevelse av kirken.

GUD SOM MOR, MED BAKGRUNN I VISDOMSTERMINOLOGI OG FUGLEMORMETAFOREN

En kopp med melk ble tilbudt meg, og jeg drakk den i vellukten fra Herrens vennlighet. Sønnen er koppen, og Faderen er han som ble melket, og Den hellige ånd er hun som melket ham (Salomos Oder 19,1). Her er termen for Ånd feminin, men det slående ved denne teksten er at det er Faderen som blir melket! Guds morsfunksjoner er tydeligvis ikke forbeholdt Ånden. Hos Efraim utlegges Joh 1,18 slik: "Faderens Ord [fem.] kom fra hans mors liv [livmor] og ble ikledd et legeme i et annet morsliv: Ordet gikk over fra et morsliv til et annet – og jomfruelige morsliv er nå fylt med Ordet." (Oppstandelseshymner 1,7)

Her låser ikke betegnelsen "Far" Faderens funksjoner innenfor den maskuline sfære. Snarere virker det som om Faderen oppfattes som en for-elderfigur, som den som også oppfyller morens funksjoner i forhold til et svangerskap. Andre steder hos Efraim kan Gud sammenliknes med en ammende mor som til enhver tid vet hva som er riktig mat for barnet. Dette bildet for Gud er

kjent fra Det gamle testamentet og brukes videre i 1 Kor 3,2, Hebr 5,12 og 1 Pet 2,2 som alle handler om hva slags føde de nye kristne kan tåle. De siterte tekstene viser en gjennomgående trend i de syriske tekstene. Uten blygsel bruker de sterke kvinnebilder i forkynnelsen av hvem Gud er, basert i bibelsk materiale, og de bruker det uten å ta hensyn til om det er Faderen, Sønnen eller Ånden de bruker disse bildene på og om.

Et av disse finner vi i forestillingen om Ånden som en fuglemor. Denne forestillingen er i utgangspunktet en jødisk tolkningsmodell hentet fra Det gamle testamentet. Den beskriver en mor/barn-situasjon, og vi finner fuglemoren igjen i tekster fra både Mosebøkene, Salmenes bok og profeten Jesaja. I denne tradisjonen er Gud lignet med en fuglemor som drar omsorg for sine barn ved å bære dem på eller skjule dem under sine vinger. Dette kobles til 1 Mos 1,2b på grunn av den felles bruken av verbet "rahaf" som kan oversettes med "sveve" eller "ruge". I denne tradisjonen blir Åndens grammatiske kjønn koblet sammen med tolkningen av verbet "rahaf" som en mors foreteelse, nemlig å "ruge". Bildet av en fødselssituasjon er nærliggende, der man i stedet for det mer abstrakte "sveve" ser for seg Ånden som arbeider aktivt med å få fram det nye livet. Hos Afrahat blir Ånden de kristnes mor gjennom den nye fødsel, dåpen, slik han skriver:

"Fra dåpen mottar vi Kristi Ånd, og i samme øyeblikk som prestene påkaller Ånden, åpner "hun" himlene og stiger ned og ruger over vannede, og de som er døpt, iklær seg "henne". Fra alle som er født fra et legeme, er Ånden fraværende til de blir født av vann og slik mottar Den hellige ånd."

Vi finner igjen bildet av fuglemoren i evangelietekstene, f. eks i Mark 1,11 par. hvor Ånden stiger ned som en due ved Jesu dåp, og i Matt 23,37 der Jesus sier at han ønsker å samle Israel rundt seg som en høne samler sine kyllinger under sine vinger. Efraim bruker denne metaforen på kirken:

"Til Jerusalem sa du at du ville samle henne som en høne samler sine kyllinger under sine vinger. Herre, la din sannhet samle dine barn under mine vinger. La dem gjenkjenne deres mors stemme, ved din nåde!" (De nisibenske

hymner 29,4)

Det som er slående her til forskjell fra de greske teologene, er at selv om det brukes felles tradisjonsmateriale om både Gud og Kirken, så beholder gudsbildet de feminine aspektene selv om de også "plasseres" i Kirken. Dette kan nok blant annet forklares med at det syriske språket bare har to grammatikalske kjønn, feminin og maskulin. Dette gjør at det er lettere å danne seg forestillinger om Ånden som en person enn det jeg så hos de greske forfatterne der Ånden framsto mer som en kraft eller kvalitet. Men det er tydelig at disse forestillingene bygger på og er godt fundert i det bibelske materialet, og da er vi tilbake hos Ireneus: Det er nok dette tradisjonsmateriale Ireneus kjenner til og gjør bruk av i sin lære om kirken og Ånden.

KIRKEORDNING OG EMBETSSYN

Leser vi kirkeordningskriftet "Didaskalia", gjenkjenner vi også både Visdommen og Fuglemoren. Der vi finner vi biskopenes og diakonissenes oppgaver beskrevet slik:

"Herren vil dømme om hvorvidt biskopene elsker menigheten som hans barn, og beskytter dem og holder dem varme med kjærlig omsorg, som egg hvorfra små fugler skal komme, eller ruger over dem og nærer dem som små fugler for å oppdra dem til flyvedyktige fugler." (Kap VII, s 60)

Menighetens forhold til diakonissene beskrives slik:

"Og diakonissene skal æres av dere i Den hellige ånds sted ..." (kap IX s 88), og kirkens barn får sin formaning om ære biskopen på følgende måte: "... holde av ham som etter Gud er din far og mor ..." (kap VI, s 50)

Når det gjelder disse tekstene, virker det som om de ved måten de bruker fuglemormetaforen, her forstår Ånden som den som utgjør morsaspektet i gudsbildet. Det betyr i så fall at ut-sagnet om at diakonissene skal æres i Den hellige ånds sted, ikke bare er basert i det språklige, men også på forestillingsplanet, på den måten at det er Ånden som representerer Guds feminine aspekter og funksjoner, selv når disse bildene brukes om de andre personene i Treenigheten. Kan vi da si at Kirken blir en feminin skikkelse

fordi Ånden er det?

Ekklesiologien i Didaskalia kan belyse dette for oss. I Didaskalia har kirken tittelen både "mor" og "Guds datter". Skriftet begrunner kirkens feminitet nettopp med at den er bærer av Ånden som gir liv, nærer og beskytter.

Syreren Efraim beskriver den tredje personen i Treenigheten slik: "... det er ikke sagt om Eva at hun var Adams søster eller hans datter, men at hun var kommet fra ham; på samme måte kan man ikke si at Ånden er en datter eller søster, men at (hun) er fra Gud og er av samme vesen som ham."

Med bruken av bildet "datter" om Kirken blir den ikke på samme måte stående overfor Gud slik vi så i de greske tekstene der kirken fikk et nærmest ekteskapelig forhold til Gud. I stedet for at dynamikken blir "Gud og Kirken", blir den i stedet "Kirken av Gud". Det blir en tettere forbindelse mellom dem Gud og kirken, og gudsbildet blir ikke "avfeminisert".

Etter hvert som den syriske teologien ble influert av den greske, ser vi at det tradisjonsmateriale som belegger både Åndens og Kirkens feminitet i sin helhet føres over på Kirken. Etter ca. år 500, går også termen "ånd" over fra å være feminin til å bli maskulin! "Kirken" blir den størrelse som alene bærer tittelen mor og har morens rolle overfor Guds barn.

Etter de erfaringene jeg har gjort med arbeidet med dette stoffet, prøver jeg meg på følgende analyse: I og med denne utviklingen har "det feminine" i stor grad gått over fra å være den aktive, virkende kraft i Gud, til å bli den passive, mottagende overfor Gud. Fra å være det dynamisk skapende og livgivende i Gud er de feminine sidene blitt flyttet ut av gudsbildet og har fått en slags sekundær stilling.

Arbeidet med tekstene fra de første århundrer viser at vi ikke trenger å la dette være den eneste tolkningstradisjonen vi må forholde oss til. Som kirke tror jeg vi kan ha mye å hente ved å gå tilbake og se hvordan våre aller tidligste forgjengere innen teologien brukte og utviklet det bibelske materialet, ikke minst når det gjelder det å gi rom for de mer spesifikke feminine sidene ved gudsbildet. Når teologene fra de første århundrer kunne bruke og utvikle disse bildene, burde kan-

skje dagens teologer og forkynnere kunne bruke dem desto mer? Det handler om synet på hvem Gud er, hva kirken er og skal være, og i forhold til hvem vi er, vi som er kirkens folk, vi som er kirkens kvinner og menn. For ønsker vi en dynamisk og nyskapende kirke, kunne vi kanskje ha godt av å hente fram bildet av Ånden som en mor som "ruger" og klekker ut sine barn og nærer dem med mat de kan tåle, og som dekker dem med sine vinger og gir dem hvile i "reiret". Bruk

av bilder og forestillinger gjør noe med oss. Vi trenger å få løftet fram den rikdommen Bibelen gir oss av dette, for ikke bare å gjenkjenne vår fars, men også "vår mors stemme, ved din nåde".

Denne artikkelen bygger på min spesialavhandling "Representerer Ånden i den tidlige kristne tradisjon det feminine aspektet i guds bildet". (MF 1994) Den har vært publisert i en lengre versjon i tidskriftet St. Sunniva nr. 2/2000.

TIDSSKRIFT FOR
**PRAKTISK
TEOLOGI**

Invitasjon til essaykonkurranse: Luther som utfordring og ressurs i dagens folkekirke

Har reformasjonsåret gitt deg nye tanker om hvordan den lutherske arven kan inspirere i dag? Kunne du tenke deg å dele dine refleksjoner? Med utgangspunkt i reformasjonsmarkeringen og engasjementet rundt videreutdanningen "Reformasjon nå" inviterer Tidsskrift for praktisk teologi (TPT) til en essaykonkurranse sammen med lærestedene MF, TF, VID og NLA høgskolen. Bidragene i konkurransen skal belyse det overordnede tema: *Luther som utfordring og ressurs i dagens folkekirke.*

Målet for konkurransen er å løfte frem bidrag som på en særlig måte svarer på de overordnede spørsmålsstillingene som er satt for "Reformasjon nå": *Ut fra en refleksjon over egen praksis, gamle Luther-tekster og nye faglige perspektiv utfordres man til et engasjert arbeid med vår lutherske arv: Hva i den bør konfronteres og kritiseres? Finnes det glemte ressurser? Hva er det ved denne arven som kan utfordre og inspirere dagens og morgendagens kirke?*

Bidragene til konkurransen skal være korte, essaypregete tekster innenfor en ramme på 3000–5000 ord. De kan gjerne ha et subjektivt preg og invitere til praktisk-teologisk refleksjon. Bidragene vil ikke underlegges ordinære krav til vitenskapelig fremstilling, men bør inneholde litteraturliste og noteapparat i et tjenlig omfang. Essayene kan gjerne ta utgangspunkt i oppgaver og tematikk som er utarbeidet gjennom videreutdanningen "Reformasjon nå", men det forutsettes at disse er bearbeidet videre. Også andre enn deltakere i videreutdanningen er velkomne til å delta.

De innsendte bidragene vil bli vurdert av jury satt sammen av representanter fra de nevnte lærestedene og fra TPTs redaksjon. Vinneressayene vil bli publisert som korte artikler i TPT 2/2017 eller senere. Disse vil ikke bli fagfellevurdert, men vil gjennomgå en ordinær redaksjonell prosess før publisering. Bidrag sendes til e-post: essay2017@mf.no, og frist for innsending er 10. september.

MÅNEDENS SALME JULI 2017

AV ESTRID HESSELLUND OG SINDRE EIDE
ESTRID.HESSELLUND@EIDEFORLAG.NO / SINDRE.EIDE@EIDEFORLAG.NO

SÅ GRØNN EN DRAKT, SÅ RIK EN DUFT (N 13 845)

T: CARL DAVID AF WIRSÉN 1889 O: ØYSTEIN THELLE 1995 M: WALDEMAR ÅHLEN 1933

Denne månedens salme er en gjendiktning av Salme 8 i Salmenes bok, i et språk og med en tematikk som hører vår tid til. Også valget av en folkemelodi til salmen "All skapnings Herre, Allmakts Gud" er i "luthersk" ånd. Melodien er en skotsk folketone, kalt TRAMPS AND HAWKERS (landstrykere og gateselgere), etter 1800-tallsvisen "Oh come all ye tramps and hawker lads", en av de mange tekstene den er blitt sunget til. Mange vil gjenkjenne den fra Luke Kelly og The Dubliners med albumet *The Dubliners* fra 1964.

Teksten er skrevet av den skotske prest, salmediker og musiker John Bell som er en av de sentrale personene tilknyttet det økumeniske fellesskapet "Iona Community". Både liturgisk fornyelse og å motivere til forvalterskap, rettferdighet og fred er viktig for dette senteret. Også salmene som kommer herfra, vitner om det. Bells salme "O Lord, our Lord, throughout the earth" fra 1993 er kommet med i flere britiske og amerikanske salmebøker, og er også å finne i den norske samlingen *Hymns in English: A selection of hymns from the Norwegian Hymn Book 2013* (Eide Forlag 2014, nr. 29). Salmen er en gjendiktning på tre vers av Bibelens Salme 8. Lovprisningen "Herre, vår Herre, hvor herlig ditt navn er over hele jorden" innleder og avslutter både

den bibelske salmen, John Bells engelske tekst og Hans-Olav Mørks norske oversettelse.

Mørks norske oversettelse er så pass fri i forhold til Bells tekst at den godt kan betraktes som en selvstendig gjendiktning av salme 8. I den norske versjonen har salmen fem vers. I de tre første versene legger både Bell og Mørk salmeteksten nær opp til innholdet i Salme 8. Mørks fjerde og femte vers holder seg også til tematikken i Salme 8, men han utvider forvalterperspektivet og menneskets ansvar for Guds skaperverk. Dette knyttes både til det første mennesket Adam og til "at vi er søsken hos din Sønn / og barn av riket hans".

I det siste verset er det "vi" som er subjekt. Avslutningen av salmen blir da et tydelig gjensvar fra oss mennesker. Vi undrer oss over Guds mektige skaperverk. Vi har hørt hans kall til oss – og i det siste verset sier vi et tydelig ja til at vi vil verne om alt Gud har skapt. Versets vare og vakre poesi og sterke innhold gir assosiasjoner til avslutningen av Nordal Griegs tekst "Til Ungdommen" (Kringsatt av fiender): "Vi vil ta vare på skjønnheten, varmen – som om vi bar et barn varsomt på armen!"

Lytt til salmen på NRK/TV, "Salmeboka minutt for minutt". Her fremføres den av gruppen Vadested med Siri Nordli Leirvik som solist.

I samarbeid med Eide forlag trykker LK hver måned en omtale av en av de nye salmene i Norsk Salmebok. Omtalen finnes også på www.norsksalmebok.no, der man dessuten kan finne salmeforslag til gudstjenestene.

ORD AV LUTHER

OM SYNDENES FORLATELSE

Når jeg forkynner syndenes forlatelse, forkynner jeg det rette evangelium. For summen av evangeliet er: Den som tror på Kristus, får sine synder tilgitt. En kristen forkynner kan aldri åpne munnen uten å tilsi absolusjon. Det gjør også presten for alteret når han sier: Fred være med dere. Det betyr: Jeg forkynner dere fra Gud at dere har fred og syndenes forlatelse ved Kristus. Det er nettopp evangeliet og absolusjonen.

(WA 15. 485:28–486:12)

Har du falt og kan si av hjertet: Jeg har syndet, da kan også Gud si: Jeg har tilgitt deg. Men hvis du derimot forsvarer og fortier syndene, da vil ban si at han ikke kan tilgi deg det.

(WA 44. 503:2–4)

Synsforlatelsen skal blant de kristne ikke ha noen begrensning. Den ene skal alltid tilgi den andre og vokte seg for å ta hevnen. For hevnen er Guds sak alene. Den skal en uanfektet overlate til hans makt og majestet.

(WA 52. 521:26–29)

Gud vil ikke være nådig mot og tilgi noen syndene som ikke også tilgir sin neste. Derfor kan det heller ikke være rett med troen hvis den ikke bringer frukt slik at en tilgir sin neste og ber om tilgivelse. Ellers tør ikke mennesket stå frem for Gud. Finnes ikke denne frukten, så er det ingen rett tro.

(WA 15. 484:14–18)

Når en kristen har blitt from og rettferdig ved troen og har mottatt syndenes forlatelse, så må han for alt i verden ikke bli sikker, som om han nå var løs og fri fra alle synder, for først nå begynner en evig kamp og strid mot syndene som fremdeles sitter fast i oss.

(WA 40 II. 352:33–35)

*Sitatene er hentet fra Kurt Aland:
Hva sier Luther? Et Luther-leksikon,
Oslo: Lunde 1974.*

FRA BOKFRONTEN

KARI FURE: FLUKTEN FRA SYRIA & IRAK

272 SIDER

LUNDE FORLAG. OSLO 2015 ISBN 978825200385-7

”... OM ETT LEM LIDER, LIDER ALLE DE ANDRE MED”

Dette er en bok som gjør inntrykk! – og som er svært vanskelig å legge fra seg når man først har begynt på den. Kari Fure evner på mesterlig måte å ta leseren med bakenfor avisoppslagene og Dagsrevy-innslagene om krigshandlingene i Syria og Irak – langt bakenfor, til et landskap de fleste av leserne har et forhold til fra bibelhistorien. Damaskus, Ninive og andre steder de fleste bibellesere husker fra store og dramatiske hendelser i Bibelen, trer fram fra historien som steder der virkelige, levende mennesker bor, har bodd og ikke minst har flyktet fra, men lengter tilbake til. Hun lar oss møte mennesker som tilhører kirker som blomstret og spredde evangeliet nesten 1000 år før noen her nord overhead hadde hørt om Kristus. Hun lar oss møte mennesker som representerer kirker og folkegrupper som trofast har våget å vitne om

Veien, Sannheten og Livet i en omverden der kristentroen knapt noen gang har vært vernet av statlige lover, men heller vært offer for til dels blodige og brutale forfølgelser gjennom det meste av sin nær 2000 år lange historie.

Samtidig som Kari Fure lar oss møte enkeltpersoner som gir oss del i sine helt personlige opplevelser, traumer og lengsler, fortaper hun seg ikke i enkelthetene, men evner å se det som skjer i vår tid, i et større, historisk perspektiv. Her knyttes trådene til det tyrkiske folkemordet på armenere for vel 100 år siden, til fordrivelsen av de assyriske kristne fra Tyrkia på 1970-tallet og til ulike forfølgelser som de færreste her hjemme har hørt om. Denne anmelderen kan imidlertid bekrefte at det er reelle hendelser hun vever sammen til et hele, et hele som er egnet til å vekke beundring for hvordan troende mennesker har holdt ut og bevist Herrens ord om at dødsrikets porter ikke skal få makt over hans Kirke.

Hvilken betydning har det for hele den kristne kirke at det området der Kirken blomstret i de første århundrene, nå tømmes for kristne? Hvilken betydning har det at kirker som i sin tid, lenge før noen her hjemme i det hele tatt tenkte ordet misjon, brakte evangeliet så langt som til Kina, Mongolia, nomadestammene i Sibir, nå rykkes opp med roten og blir borte? Er løsningen en egen, kristen provins på Ninivesletten? Står hele Kirkens framtid på spill, eller innebærer tilflytningen av troende fra disse gamle tradisjonene håp om en fornyelse og en gjenoppblomstring av Kirken i et Europa som selv er blitt fremmed for kristentroen? Dette er spørsmål som reises i boken, og som fortsetter å arbeide i denne leseren

lenge etter at jeg er ferdig med å lese boken.

For meg er det lett å kjenne meg igjen i Kari Fures bok, hovedsakelig i det hun skriver fra Syria der jeg selv har vært og møtt både vanlige kristne og kirkeledere (Situasjonen for kristne i Irak kjenner jeg først og fremst gjennom samtaler med den syrisk-ortodokse patriark Iwas Zakka I, men jeg kjenner mye av det han fortalte, igjen i det Kari Fure skriver). Her er det en rekke steder og navn som vekker gjenkjennelse hos meg, og jeg kan med letthet følge henne og samtalene hun har. Dette er skrevet av et menneske som har førstehåndskjennskap til det hun skriver om. Det er sterkt å følge henne til byer og gater jeg selv har gått i, og med sorg må jeg gi henne rett når hun skriver om personer jeg kjente og ble glad i, og forteller at de med sikkerhet eller sannsynligvis er drept av sine forfølgere, først og fremst forfølgere med tilknytning til DAESH¹.

Kari Fure reiser også spørsmålet om hva som vil skje om freden en gang igjen senker seg over Syria og Irak. Vil de kristne kunne vende tilbake til sine hjem? Har de i det hele tatt hjem å vende tilbake til? Vil de overhodet våge å vende tilbake? Er det mulig å skape en ny tilværelse – og en framtid – blant naboer de trodde var deres venner, men som vendte seg mot dem og plyndret hjemmene deres straks de var dradd? Akkurat på dette punktet skulle jeg ønske Kari Fure hadde tatt opp spørsmålet om dette skjedde fordi de muslimske omgivelsene nå viste sitt sanne jeg, eller om plyndringen fant sted fordi flyktningenes tidligere naboer og venner ikke vågde annet. Vi vet jo at hverken al-Qaida eller DAESH nøler med å behandle muslimer like brutalt som de behandler kristne og yazidier [*sic!* – den vanlige skrivemåten på norsk er *jesidier*], dersom noen mistenkes for ikke å være helt korrekte i henhold til de normene DAESH selv har satt. Mine egne samtaler med muslimer i Syria fant sted før urolighetene begynte, og ingen hadde den gang hørt om DAESH; det var først og fremst al-Qaida som sto for den islamistiske terrorismen den gangen, men samtlige jeg snakket med, ga tydelig uttrykk for at de både fryktet og tok avstand fra al-Qaida. Og vi har sett fra andre terrorregimer at folk som i utgangs-

punktet distanserer seg fra den terroristiske ideologien, gjør ting de på forhånd aldri hadde foretatt seg de ville gjøre, ganske enkelt for å overleve og ikke selv bli ofre for terroristene. Jeg skulle derfor ønske Kari Fure hadde satt av et par sider til en drøfting av dette spørsmålet, for det er en diskusjon som må tas for å kunne gi svar på de spørsmålene som innleder dette avsnittet. Og den diskusjonen må både kristne og muslimer delta i.

Helhetsinntrykket av Kari Fures bok er imidlertid at dette er en bok som gir et svært godt innblikk i både den aktuelle situasjonen i Midt-Østen og en del av kirkehistorien som dessverre er alt for lite kjent for de fleste norske teologer, men som vi med fordel kunne ha kjent bedre, samt sterke møter med trossøsken som i stor grad enda en gang opplever å bli sviaktet av sine egne – for å låne et uttrykk fra en annen boktittel om den kristne kirkenes situasjon i Midt-Østen.

Kari Fure har skrevet en sterk og gripende bok. Hun har klart å få fram en stor informasjonsmengde og evner å presentere den på en måte som griper leseren – i hvert fall denne leseren. Det er en bok jeg på det sterkeste anbefaler at blir lest, ikke bare av teologer. Bruk den gjerne i samtalegrupper i menigheten. Våre trossøskens lidelser er våre lidelser. Det evner Kari Fure å sette ord på. Boken hennes er herved sterkt anbefalt, til lesing og til ettertanke.

Eyolf Berg, prest, sekretær i IVSS Churchear

---

¹ Kari Fure bruker betegnelsen IS. Jeg har imidlertid valgt å bruke den betegnelsen FNs generalsekretær har anbefalt, og som de fleste arabiske motstandere av DAESH bruker.

MARIUS TIMMANN MJAALAND: SYSTEMATISK TEOLOGI

OSLO: VERBUM AKADEMISK 2016
362 SIDER ISBN: 9788254313558

”Til tross for alle ting fortsetter vi å bruke ordet ’Gud’”, skriver Rowan Williams innledningsvis i sin essaysamling *On Christian Theology*. Marius Timmann Mjaaland, professor ved Det teologiske fakultet, fortsetter også å bruke ordet ”Gud” til tross for alle ting.

Imidlertid stiller han følgende spørsmål allerede på første side: ”Hva er Gud? Hva er det å ha en gud?” Spørsmålene retter seg til bokens adressater: Akademia, samfunnet og teologer – herunder kirken.

Hvis man leter etter en lærebok som gir et generelt innføringssveip i teologiens metoder, temaer og historier, bør man kanskje ikke begynne med *Systematisk teologi*. Mjaaland har ikke skrevet en introduksjonsbok, men en interdisiplinær fagbok støpt i evangelisk-luthersk form, som drøfter samtidens grunnleggende teologiske problemstillinger. Ifølge forfatteren er den siste utgivelsen på norsk som ligner, Christian Ihlens *Dogmatikk* fra 1946. Derfor er det bare å forvente at *Systematisk teologi* ligger opplått på lesesaler og skrivebord i tiden fremover.

Systematisk teologi er trinitarisk strukturert og skiller seg slik ikke vesentlig fra andre tradisjonelle fremstillinger av dogmatikken. Før bokens tre hoveddeler – skapelse (”Makt og avmakt”), frelse (”Logos og pathos”) og nyskapelse (”Ånden og kroppen”) – innleder Mjaaland med et *prolegomena*. Paul Tillich er en ledestjerne: Slik Tillich stilte spørsmål han anså som sentrale i sin samtid, men ikke forsøkte å gi endelige og definitive svar, fortolker Mjaaland systematisk teologi som både

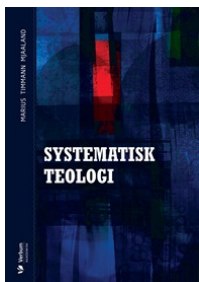
helhetlig og fragmentarisk. Teologiens oppgave er derfor universell og kontekstuell, og det handler om ”å utvikle en trinitarisk fundert, kritisk analyse av kristen tro, praksis og tenkning” (s 21).

”Hvilken mening har det å tale om Gud?” spurte Rudolf Bultmann i 1925. I teori- og metodekapitlet foretar Mjaaland en kritisk lesning av protestantisk teologi i det 20. århundret, i all hovedsak tyske teologer. Her påviser han at gudstenkning og -tale tenderte til å bli et spørsmål om mening. Uavhengig av om metoden var hermeneutisk, eksistensiell eller åpenbarings-teologisk, syntes man ikke å unngå at det klassiske gudsbegrepet nærmest ble synonymt med ”det som gir absolutt, ubetinget og overordnet mening” (s 51). Hvorvidt Mjaalands tolkning yter de mangefasetterte forfatterskapene rettferdighet, faller utenfor bokanmeldelsens rekkevidde, men hypotesen maner til kritisk etterprøving for lesere.

Fordi nittenhundretallsteologene er premissleverandører for teologi i dag, er meningsbegrepet fortsatt i brennpunktet. I så henseende er Mjaalands *Systematisk teologi* en eksperimentell perspektivforskyvning. Forfatteren tar til orde for en *topisk teologi*, som ”tar utgangspunkt i bestemte steder eller temaer (*topics*) og organiserer den teologiske refleksjonen ut fra disse, fremfor å forsøke å underordne alle temaer en bestemt logikk” (s 21).

Slik forstått er teologi steder å spørre fra. Ett sted er Gud, uten hvem det ikke finnes et sted i teologien. Men stedet Gud er ”så omfattende og grunnleggende at det forstyrrer språkets forsøk på å trekke en grense” (s 89). Teologiens primærsted har dermed en velsignet irrelevans heftet ved seg: Ikke alle tekster, fenomener, erfaringer og liturgiske riter er umiddelbart meningsfulle for mennesket av i dag. Men teologiens ikke-samtidighet kan forstyrre og forrykke den verden vi tar for gitt, og slik muliggjøre et kritisk perspektiv på oss selv og samtiden, mener Mjaaland.

Bokens kanskje viktigste samtalepartner er Martin Luther. Luthers korsteologi og distinksjonen mellom den skjulte og den åpenbarte Gud er springbrettet for et ledemotiv i bokens hoveddeler: Differensen mellom Gud og avgud, diffe-

rensen mellom Skaperen og det skapte, differensen mellom saken og tegnene – det er sågar en ”urdifferens” innskrevet i det trinitariske gudsbegrepet. Gud er altså åpenbart-skjult, både Avstand og Ansikt.

Hvis forskjellen kolliderer eller oppheves, er det nødvendig med et apofatisk *memento* til teologikonstruksjoner som politiserer mysteriet eller tenderer mot å sette likhetstegn mellom egne gudsbilder og -representasjoner og Gud selv. Ikke slik at den skjulte Gud skjuler et mørke, forsikrer Mjaaland, men for å unngå idolatri, projisering og selvbedrag vektlegger han den apofatiske tradisjonen. I sin gjennomgang av apofatisk teologi gjør forfatteren seg bruk av så forskjellige figuranter som en Dionysios Areopagita og en Emmanuel Levinas. Men postmoderne filosofisk apofatisme er av flere teologer blitt kritisert blant annet for å være praksis- og kroppsløs, en tankefigur, og derfor hadde kanskje fremstillingen i boken vært tjent med en differensiering mellom ulike former for apofatisme?

Nettopp ”spørsmålet om gudsbilder og imaginasjon har i noen grad erstattet spørsmålet om Gud” (s 224). Fristelsen og faren ved en slik dekonstruksjon, som for eksempel i konstruktiv teologi, er en ideologisering av teologien: ”Gud” blir navnet på det moralske overjeget, advarer Mjaaland. At såkalt subjektiv forsoningslære har fått tolkningsmonopol i samtidens katolske og protestantiske soteriologi, er et eksempel på dette, påpeker han. I sine kritiske kommentarer til ”en sentimental kjærlighetsdiskurs” – foruten Jon Sobrino er det litt uklart hvem forfatteren har i tankene – skulle jeg ønske at Mjaaland hadde utviklet tematikken ytterligere, særlig når det gjel-

der Jesus som soning og offer, ”sonofferet”, samt Guds vrede (s 239).

I kapitlene om kristologi og pneumatologi er distinksjonen mellom transcensens og immanens, som ivaretar den ovenfor omtalte differensen, et stadig tilbakevendende motiv. I og med Jesu liv, død og oppstandelse aktualiseres en transcensens i det immanente: Gud er skjult til stede i Jesus, Kristus er skjult til stede i Gud. Derfor er overskridelsen og overskuddet nærværende midt i livet, i lidelsen og kjærlighetens lidenskap, som mulighet og gave. Ved Den hellige ånd er Gud representert i verden, ”som immanent transcensens”, skriver Mjaaland (s 281).

Mjaalands sakramentale virkelighetsforståelse er således en kritikk av populærfremstillinger av skillet mellom transcensens og immanens, hvor Gud henvises til det hinsidige og menneskelig erfaring og kunnskap til det dennesidige. Men med en slik reduktiv forståelse av ”religion” følger troens privatisering og fellesskapets atomisering, innvender forfatteren. I kirkens sakramenter blir den immanente transcensens synliggjort i fortettet form. Våre kropp er altså et sakramentalt sted. Slik sårene i Jesu brutte kropp synliggjør Guds herlighet, slik er den sårbare, dødelige kroppen stedet for guddommelig nærvær (s 288). Og til tross for at kjøttet skal dø og miste sitt fotfeste i verden, er håpet at mennesket ikke mister ”sitt sted i Kristus” (s 340). Siste ord er ikke sagt, til tross for alle ting.

”Hva er Gud? Hva er det å ha en gud?” *Systematisk teologi* er en velskrevet og grundig gjennomtenkning av spørsmålet, som vekker mange nye spørsmål. Jeg sier som Augustin: *Tolle, lege!*

Andreas Døvik, teolog

SØNDAGSTEKSTEN

GUNNAR INNERDAL - TORSTEIN EIDEM NORDAL - STEPHEN SIRRIS - TORE SKJÆVELAND

11. SØNDAG I TREENIGHETSTIDEN - 12. SØNDAG I TREENIGHETSTIDEN
13. SØNDAG I TREENIGHETSTIDEN - VINGARDSSUNDAGEN / 14. SUNDAG I TREEININGSTIDA

11. SØNDAG I TREENIGHETSTIDEN

20. AUGUST 2017

Prekentekest: Matt 23,37–39

Lesetekster: Jes 64,6b–65,2 / Rom 9,2–5; 10,1–4

Liturgisk farge: Grønn

DAGEN OG TEKSTENE

Tekstene til dagen tematiserer på ulikt vis Jesu og kirkens forhold til loven og den gamle pakt. 1. rekke er den som tydeligst fokuserer på jødefolkets rolle i Guds frelsesplan. Leseteksten fra Jesaja tegner en viktig bakgrunn for prekentekestens tale om dom over, men likevel håp for, Jerusalem. Fra Romerbrevet hører vi Paulus' ønske om frelse for sine søsken i det jødiske folk, viktige utdrag av hans ganske utførlige undervisning om Guds utvalgte folk i Rom 9–11.

TIL PREKENTEKSTEN

Teksten inngår i en større samling av hendelser, stridssamtaler og taler i Matt 21–25, som er plassert mens Jesus er i Jerusalem etter inntoget Palmesøndag, men før hans lidelse og død. Matt 23

utgjør en avgrenset enhet innenfor dette, innrammet av steds- og tiltaleangivelsene i 23,1 og 24,1. Prekentekestens er altså avrundingen av en svært krass tale av Jesus mot fariseerne og de skriftlærde. I avslutningen av dette oppgjøret utvides adressaten; nå tiltales ikke bare folkets ledere, men hele byen som representant for Guds folk. Talen skifter også fra ren ramsalt kritikk til en paradoksal blanding av uttrykt medlidenhet og barmhjertighet og avsagt dom, som også preger mye av profetlitteraturen i Det gamle testamente (Jfr. f.eks. Jes 30,15–18; Jer 31,20; Hos 2; Esek 33,11; 2 Mos 34,6f; Klag 3,32f). Gud er stadig vred over folkets lovbrudd og vil legge landet og den hellige byen øde, men samtidig melder han alltid sin kjærlighet og løftet om et nytt håp for den lille ”stubben” som er igjen bortenfor dommen (Jfr. Jes 6,13).

Anklagen om at ”Jerusalem” eller folket dreper profetene, går igjen flere steder i både NT og GT, som i Stefanus' tale før han selv blir steinet (Apg 7,51ff; jfr. også Hebr 11,32ff). Høydepunktet (eller lavmålet) i denne rekken er korsfestelsen av Jesus, herlighetens Herre (1 Kor 2,8). Disse tekstene har opp gjennom historien noen ganger vært brukt i antisemittisk retning. Det er viktig å være klar over at de i sin opprinnelige historiske kontekst er å forstå som kritikk internt blant retninger i jødedommen og ikke som beskyldninger hedningkirken kan legge på jødene for å understreke sin egen fortreffelighet.

At Jesus plasserer seg selv i bildet av høna som legger vingene beskyttende over kyllingene sine, har flere interessante aspekter. For det første er dette et eksempel på det Sverre Aalen kalte den "jahvistiske analogi"; dvs. at Jesus går inn i roller eller bilder som i Det gamle testamente klart handler om Gud Herren. Se f.eks. Sal 17,8; 91,4. Med dette erklæres implisitt Jesu guddom – på en måte som er langt mer omfangsrik og bred enn det man kan få inntrykk av gjennom de svært få eksplisitte erklæringene om Jesus som Gud i NT. For det andre er det et interessant eksempel på bruk av feminine gudsmetaforer. Bibelen, særlig GT, er spekket med bilder av Gud som Herre, konge, klippe, krigner og andre maskuline og ofte makt- og voldspregede bilder. Men det finnes også eksempler på feminine bilder, som det som benyttes her, eller bildet av Gud som omsorgsfull diende mor (Jes 49,15). Den statisk høyere forekomsten av maskuline bilder betyr derfor ikke at Gud skal tenkes som en mann i verdslig forstand (Jfr. Hos 11,9: "Jeg er Gud og ikke et menneske"; hebr. *isj* = mann/menneske).

"Men dere ville ikke" (v 37) er tekstens tydeligste uttrykk for den sårede, ikke gjengjeldte kjærligheten. Dette tales i teksten konkret primært til det jødiske folk, men motivet er også å finne i bibeltekster som handler om alle mennesker. "Han kom til sitt eget, men hans egne tok ikke imot ham." (Joh 1,11) Det er derfor ikke vanskelig å aktualisere for et bredere publikum – og denne bortvendtheten og sviket overfor Gud er noe enhver tilhører skal kunne kjenne igjen hos seg selv. Et sterkt uttrykk for innsikten i at verdens avvísning og dom over Jesus også er min egen, finnes i Svein Ellingsens salme "O, Herre la mitt øye" der det heter: "Men Jesus under dommen, mitt eget segl jeg ser." (N13 140, v 5)

"Huset" i v 38 er tempelet, stedet for Guds nærvær og sentrum i folkets religiøse liv. I alle de synoptiske evangeliene profeteres det om den ødeleggelsen av byen og tempelet som rammet da romerne la byen i grus, i år 70 e.Kr. Måten ødeleggelsen beskrives på, synes å være bevisst alluderende til tekster i GT (leseteksten Jes 64,9f; Jer 12,7ff m.fl.). Spørsmålet om disse profetiene er tilbakeskuende eller fremadskuende, er et nøk-

kelspørsmål når det gjelder dateringen av de synoptiske evangeliene. Uavhengig av hvordan man svarer på dette, er det lett å se at tekstene om tempelets ødeleggelse har en sterk og dramatisk aktualitet i evangeliens opprinnelige historiske kontekst.

Tilbakekomsten til Jerusalem, som omtales i v 39, er mest sannsynlig Jesu gjenkomst til jorden når han kommer "på himmelens skyer" (Matt 26,64) i herlighet. Da skal han altså hilses på samme måte som ved hans første inntog (Matt 21,9 = Sal 118,25f). I Luk 13,35 er den samme forutsigelsen plassert før Palmesøndag, og dermed er det eskatologiske perspektivet ikke så klart.

TIL PREKENEN

Tekstene denne dagen kan gi et godt oppspill til en læremessig orientert og bibelmettet preken som tematiserer de store linjene i frelseshistorien, Israels rolle i dette og kirkens forhold til jødene aktuelt og historisk. Kanskje skal man da også drive litt historisk og aktuell selvkritikk på kirkens forhold til jødene – i et Luther-år kunne det da også være aktuelt å ta avstand fra hans kanskje mørkeste side som er å finne akkurat på dette området.

Ønsker man en mer personlig og eksistensiell tilnærming, kan man la frelseshistorien være mer i bakgrunnen og heller fokusere på det Guds og Jesu hjertelag som kommer til uttrykk i teksten: Morskjærligheten som ikke tar slutt og er uutømmelig på medlidenhet og barmhjertighet. Denne kan så tematiseres opp mot vår egen tilbakevendende uvilje mot Gud, "synden som så lett fanger oss inn," (Hebr 12,1) og vår tilkortkommenhet. Her kan det kanskje også være naturlig å tematisere den ovenfor nevnte "kampen" i Gud hos profetene, mellom straff og nåde. En spenning som vi i luthersk tradisjon gjerne møter under merkelappene lov og evangelium – og kanskje vi kunne ta frem dem litt i navnet eller i gavnet?

På noen steder vil gudstjenesten denne dagen trolig ha et semesteråpningspreg – og da gjerne med familiene i fokus. Da kan det kanskje være klokt å ta seg noen friheter i forhold til tekstene og hva som vektlegges tyngst der. F.eks. kan prekenen velge å forholde seg mer utelukkende til

det Guds hjertelag som skildres i teksten, fra en positiv side, og fordype seg i Guds kjærlighet og omsorg.

SALMER

247 Tal vennlig til Jerusalem (primært til Jon-sok, men kanskje også aktuell ifbm. preken-teksten)

316 Nu vill jag sjunga om modersvingen

322 Stor er din trofasthet

329 Sjå, den som bur i livd hjå Gud

703 Å, for djup i Jesu kjærleik

GUNNAR INNERDAL
FØRSTEAMAUENSIS I SYSTEMATISK
TEOLOGI, NLA HØGSKOLEN, BERGEN
GI@NLA.NO

12. SØNDAG I TREENIGHETSTIDEN

27. AUGUST 2017

Prekentekest: Ef 2,1–10

Lesetekster: Sal 116,1–9 / Luk 15,11–32

Liturgisk farge: Grønn

TIL DAGEN

Søndagens tekster er bestemt med det formål å formidle nådens budskap i lys av Reformasjonsjubileet 2017. "Nåde" er satt som overskrift på hele jubileumsåret i Den norske kirke, og sammen med den lutherske kirkefamilien er ønsket å løfte fram det som er blitt sett på som kjernen i arven etter Luther: "Hans forståelse og formidling av evangeliet om Guds betingelsesløse nåde og barmhjertighet."¹ Forhåpentligvis blir nåden forkynt hver søndag i norske kirker. Spørsmålet er: Hvordan kan vi bruke denne dagen på å gripe det enda en gang?

BAKTEPPET

Paulus skriver til efeserne, og han skriver om et før og et etter. Vi vet at Efesos var en sentral handelsby i antikken (på størrelse med Bergen) på vestkysten av dagens Tyrkia. Her var, i tillegg til synagoge og bibliotek, verdens største tempel, Artemis-tempelet, og verdens største amfiteater. Her ble det store opptøyer da Paulus var i byen (Acta 19). Senere får vi i Acta og Efeserbrevet hentydninger til at Paulus har brukt mye tid på å sette mot i de troende (Acta 20,1; Ef 6,22) og gi dem styrke (1,19f; 3,16). Bemerkelsesverdig i så måte er beskrivelsen av "Guds fulle rustning" i brevets avslutning (6,10ff) og den gripende avskjeden mellom Paulus og menighetens eldste (Acta 20,13ff).

Bakteppet til det som er en av våre mest "nåde-fulle tekster", er altså en kristen forsamling som kjenner på frykt, ikke så mye indre strid slik vi finner det i Korint (1 Kor 3,3), eller vrangglære slik vi finner det i Galatia (Gal 3,1). Og kjenner man på frykt, er ikke håpløsheten langt unna (Ef 1,12; 18; 2,12; 4,4).

"Ja, vi levde alle en gang som de," skriver Paulus (v.3), og inkluderer seg selv – du og jeg – i en tematikk som altfor ofte skisseres i et "oss" og "dem", "dere" og "vi". Sønnen som kom hjem, ville nikket gjenkjennende: Skamfull kom han til seg selv (Luk 15,17), brøt opp og vendte hjem – kanskje med både frykt og håpløshet i bagasjen? Vel hjemme ble han overrumplet av en løpende far som andpusten kastet seg over ham. Delvis skjult for oss av farens arm over hans skuldre kunne han kjenne skjeggstubbene bli våte av farens tårer. Eimen av salt kilte i neseborene. Han var hjemme. Han var tilgitt.

Snakk om erfaring! Snakk om syndenes forlattelse. Snakk om nådens under. Slik kan vi bryte ut i jubel med salmisten: "Jeg elsker Herren, for han hørte mitt rop om nåde." (Sal 116,1). Vi merker oss at faren i glede avbryter sønnens memorerte replikk (Luk 15,19;21): "Jeg fortjener ikke lenger å være sønnen din! Men ..."

HVORFOR TRENGER JEG NÅDEN?

"Skynd dere!," sier faren – og jeg ser for meg Jesus slå ut med armene når han roper det ut. Mer og mer ivrig for hver gang han fortalte

denne lignelsen. Og jeg aner disiplene sitte i bakkehellingen, og Filip hvisker til Andreas: ”Jeg elsker denne delen av historien.”

Skynd dere, prester! Skynd dere å fortelle evangeliet om Jesus og frelsen i hans nåde. Det er bra med bønn fem ganger om dagen, men det frelser meg ikke. Det er bra med pilegrimsturer, støtte til veddedige organisasjoner og ”å kunne sitt Fader Vår”, men det frelser meg ikke. Selv ikke hyppige gudstjenestebesøk frelser meg. Det er det Jesus Kristus i sin nåde, som gjør. For jeg kom til ham uten noe. Og jeg går sammen med ham, og eier alt.

Skynd dere, prester! Skynd dere å forkynde syndenes forlatelse! Skal vi først snakke om menneskelig erfaringer, da velger jeg denne. Gi menneskene som kommer under Ordets hørelse, nye klær: Sannhetens belte rundt livet, rettferdighetens brynje, og det gode budskapet om fred med Gud som sko på føttene.

Mitt barn, sier faren, og smilet sprekker opp de solbrente furene i kinn og lepper. - Du er mitt barn, gjentar han for å understreke dette ufravikelige poenget. Og han tar sønnen i nærmere øyesyn: Han tar hendene hans i sine; de er møkkete av grisebingen. Han griper rundt bicepsene; de er arrete etter rusmisbruket. Han tar ansikter hans i hendene sine; det er matte av frykt og håpløshet. Og faren sier stille: - Du kom tilbake til meg. Min sønn. Min datter. Mitt barn.

Hva skal vi så si til dette? Tar vi den for gitt, nåden? Sier vi at den er et synonym med respekt, nåden? Hvorfor trenger jeg nåde? – fordi nåden setter meg i relasjon til Gud. Derfor er nåde og syndenes forlatelse én og samme sak. Derfor kan den bare gis av Gud alene i det jeg kommer til ham slik jeg er, alene – ikke slik jeg burde være, ikke slik samfunnet forteller meg at jeg er.

”Jammen, jeg liker ikke hvem jeg er!” hører du en si. Kanskje sønnen som kom hjem, tenkte det samme? Han visste uansett hvor hjemmet var, og der kommer vi prester inn i bildet: Vi skal forkyne hvor menneskets rette hjem er. Uansett hvordan livet har fart med oss: Vi er velkommen hjem!

Og Gud vil ikke meg nye klær; ”vi som var døde på grunn av våre misgjerninger,” skal gjøres levende med Kristus (v 5). Hørte jeg et Halleluja? – Av nåde er vi frelst! Hva er større enn å få barn?

Jeg tror det må være å oppleve at barnet kommer hjem igjen. Eller som Bispemøtet uttaler: ”Det viktigste i livet er ikke det vi får til, men det vi får.”²

SYNDENES FORLATELSE

”Når ordene: Dine synder er deg forlatt, ikke lenger uttales, utarmes troen sakte men sikkert.

Fortsatt forkyntes mye vakkert om Gud og mennesket. Kraftfull tale om mirakler og helleggjørelse. Politiske kirkeklarasjoner om fattigdom og klima. Interessante debatter om fornyelse av liturgien og utmattende debatter om samliv.

Dine synder er deg forlatt! Hvem har fått fullmakt til å si dette på Kristi vegne? Ikke Stortinget. Ikke lagmannsretten. Ikke journalistene. Ikke underholdningsindustrien. Ikke filosofene eller religionene. Bare Kirken har fått denne fullmakten. Bare den som taler på Kristi vegne, kan si det. Forkynt disse ord som kan skape den sanne og enkle Kristustro som er sterkere enn verden. Den eneste tro som kan skape fred på dypet fordi jeg fikk høre ordene og trodde: Mine synder er meg forlatt. Og har Gud forlatt dem, kan vel jeg og si dem farvel. Bare disse ordene evner å skape sann bot, som er noe helt annet enn tvangsbot”.³

SALMEFORSLAG

Dagens Luther-salme: 745 Av dypest nød jeg rope må

Inn: 213 Klapp alle hender, i glede!

Mellom: 362 En tåre renner fra ikonet

Etter preken: 322 Stor er din trofasthet

Nattverd: 345 Å, kor djup er Herrens nåde;

Takk for denne nådetime (T. Thomassen / J. Kleveland)

Ut: 342 Amazing grace! / Å nåde underfull og stor

¹ Bispemøtet, januar 2017: Guds nåde setter fri

² ibid

³ Magne Viggo Kristiansen

TORSTEIN EIDEM NORDAL
SOKNEPREST I BOGAFFJELL
TN344@KIRKEN.NO

13. SØNDAG I TREENIGHETSTIDEN

3. SEPTEMBER 2017

Prekentekest: Matt 25,14–30

Lesetekster: Sal 92,2–6.13–16 / 1 Kor 12,4–11

Liturgisk farge: Grønt

TIL DAGEN: NATURGAVER OG NÅDEGAVER

Trosopplæringsplanen som ble vedtatt i 2009, fikk navnet ”Gud gir – vi deler”. Dette er en helt sentral dynamikk i kristen tro, som også blir synliggjort på denne kirkeårsdagen. Den er en passende overskrift for dagen. Første lesetekst (Sal 92) er en takksigelse (*eucharisti*) for Guds gaver og skildres i naturbilder som syder av frodighet. Den gir gjenklang i Kingos morgensalme ”Nå rinner solen opp av østerlide”:

*Utallig liksom sand og uten måte
som havets dype vann er Herrens nåde,
som han mitt hode daglig overgyder;
Hver morgen i min skål
en nåde uten mål
ned til meg flyter. (N13 790,2).*

Denne nåden (*χάρις*) har sine virkninger. Leseteksten fra 1 Kor 12 forteller om mange ulike nådegaver (*χάρισμα*). Termen som består av det greske ordet for nåde pluss et suffiks som viser til hovedordets virkning, resultat eller manifestasjon. Disse mangfoldige gavene har i all sin forskjellighet den samme giveren. Paulus forankrer nådegavene trinitarisk; en karisme er ikke bare relatert til Den hellige ånd, men også til Faderen og Sønnen. Dette kan være et poeng nå i treenighetstiden med oppmerksomheten vendt mot menighetens vekst og kirkens liv i verden. Menigheten kan glede seg over Guds gaver, Kristi nærvær og Åndens utrustning til tjeneste.

At Gud står om opphavsmann, eier og formidler av gaver til oss, er også avgjørende i lig-

nelsen om talentene (Matt 25,14–30), som er dagens evangelietekst.

TIL TEKSTEN – ANSVAR OG ALVOR

Prekentekestens større sammenheng er slutten av Matteusevangeliet der kapitlene 24 og 25 utgjør Jesu avskjedstale. Talen er eskatologisk og forteller om tider som skal komme. Denne ventetiden er slett ikke likegyldig, men skal derimot brukes til noe. Jesus legger et ansvar innover disiplene mens de venter. Dette er ikke dødtid, men tiden for en levende kirke. Lignelsen om talentene står mellom lignelsen om de ti brudepikene (v 1–13) og dommen (v 31–46). Det er en innramming som innebærer ansvar og alvor.

Bibelfortellingen handler om en svært rik mann som drar utenlands og overlater alt han eier, til sine tre tjenere. En talent var en vektenhet på 26 kilo sølv. Det utgjorde omtrent 6000 daglønner, altså halvparten av det man tjente gjennom et vanlig yrkesliv. Etter lang tid kom eieren tilbake for å snakke med sine betrodde medarbeidere. Tjenerne som fikk henholdsvis fem og to talenter, fordoblet gjennom eget initiativ formuen ved handel og arbeid. De roses av sin herre og inviteres inn i gleden. Men tjeneren som fikk ett talent, gravde det det. Han har ingenting gjort med det, og leverer det tilbake nøyaktig slik han fikk det.

Siste halvpart av lignelsen handler om husherren og denne ”late og dårlige tjeneren” som får hard medfart, og som kastes ”ut i mørket utenfor”. Ordvalg og kontekst tyder på en advarsel om fortapelse. Noen kommentatorer mener dette kan være adressert til fariseerne. De forvaltet en tradisjon. Å hermetisere eller lukke står i motsetning til å være sendt til verden for å tjene, som vi gjør gjennom misjon eller diakoni. De to første tjenerne tok en risiko ved å bruke sine talenter, og det ga stor avkastning. Hvordan forvalter vi vårt pund?

TIL PREKENEN – TILLIT GJENNOM ACCOUNTABILITY OG RESPONSIBILITY

Ordet talent brukes i flere språk og betegner medfødte evner, naturlige anlegg. Den talentfulle

er begavet. De etymologiske ordbøkene oppgir dagens evangelietekst som kilden til begrepet. Dette er et godt eksempel på at bibelske ord og uttrykk er i bruk i norsk språk i dag. Et aktuelt døme er programmet "Norske talenter" på TV2, som er en talentkonkurranse innenfor alle grener, åpen for alle deltakere uavhengig av alder. Vi kan snakke om skjulte talenter, men hensikten med programmet er i underholdningsøyemed å gjøre talenter mindre skjulte ved å framvises på en scene for hele det norske folk. Responsen kommer i form av innstemning eller utstemning, som avgjør ens videre skjebne i talentkonkurransen. I denne sammenhengen gjelder prinsippet *Vox populi, vox dei* – folkets stemme er Guds stemme.

Talentkonkurranser kan være en effektiv motgift mot janteloven, som i likhet med nåden har sine virkninger, resultater og manifestasjoner, dog på helt annet vis og med motsatt fortegn. Innenfor idrett eller musikk drives talentspeiding i betydningen av å finne kandidater med anlegg som kan utvikles. Talent er et potensial, og i tillegg kommer arbeid og anstrengelser. En musikkprofessor sa at for å lykkes som musiker på høyt nivå kreves 20 % talent og 80 % hardt arbeid.

Lignelsen slår fast at de tre tjenerne fikk hver sine talenter. Men eieren sier ingenting om hva de skal gjøre med dem. De får ingen oppskrift, men likevel setter tjenerne straks i gang med sine aktiviteter, handel, arbeid eller nedgravning. Det later til at de kjenner sin Herre såpass godt at de ikke trenger detaljerte instruksjoner. Derimot agerer de i tråd med det vet er hans ønsker, mål og verdier. Kanskje er den uuttalte forventningen at de skal gjøre det samme som han selv har gjort?

Selv om Matteus bruker ordet tjener (*δούλος*), er de å forstå som forvaltere som disponerer eller bestyrer noen annens eiendom. Generelt føler vi kanskje mest ansvar for det vi eier selv, naturlig nok. Men er man forvalter, må man svare overfor eieren. Det er slike svar forvalterne må gi sin Herre når han kommer for å holde regnskap med dem (*συναίρει λόγον μετ'αὐτῶν*) (25,19).

Ansvar har en dobbel betydning som vises bedre på engelsk enn på norsk. For det første er

ansvar *accountability*. Innholdet er å redegjøre, holde oppgjør og fremvise regnskap. Det skal være en gjennomsiktighet og åpenhet. Det forvalteren har gjort i eierens fravær, skal tåle dagens lys. Dette er grunnleggende i enhver forvaltning. Tjenestemenn i det offentlige kan ikke skalte og valte med andres midler etter eget forgodtbefinnende.

Den andre betydningen av ansvar er *responsibility* og stikker dypere enn tanken om regnskap og Gud som revisor. Ordet betyr å være i stand til å svare og å ha evne til å respondere på noe. Her gjelder det ikke å ha regnskapene i orden, men det synes å gå mer på identitet, hvem man er, og relasjoner. Å stilles til ansvar skjer ofte når spørsmål stilles. Det avkrever svar hos den andre. En vei forbi dette ansvaret er den tomme responsen: "Ingen kommentar!" Det å ta på seg ansvar vil ofte medføre konsekvenser ut over selve erkjennelsen av ansvar. Det kan dreie seg om erstatninger eller å måtte bøte på eventuell skade. Den tredje tjeneren får ingen slik mulighet. Det synes strengt og kompromissløst. Likevel kan det innvendes at han har hatt lang tid, og den store summen har verken kommet ham, eieren eller noen som helst andre til gode. I svaret han gir, tyder den passive holdningen på frykt for en streng herre. Å gi noen ansvar er grunnleggende sett et uttrykk for tillit og positive forventninger. Eieren hadde stor tro på alle tjenerne sine og delte rundhåndet ut. Men den tredje tjeneren svek tilliten fra sin herre, mens de to første skal få enda større tillit: "Du har vært tro i lite, og jeg vil sette deg over mye." (v 21 og 23) Den såkalte Matteus-effekten er velkjent i både næringsliv og organisasjonsstudier: "For den som har, skal få, og det i overflod. Men den som ikke har, skal bli fratatt selv det han har." (15,30)

Ansvar er et eksistensielt tema som vi møter tidlig i Bibelen. Etter syndefallet stiller Gud et spørsmål til Adam: "Hvor er du?" (1 Mos 3,9). Dermed stiller Gud ham til ansvar, og i svaret viser Adam at han er redd for Gud. Relasjonen deres er endret, og Adam er ikke seg selv lenger. Syndefallet endrer også relasjonen mellom menneskene og jorden. "Hustavle for en såret jord" er skrevet av Finn Wagle og Eyvind Skeie

og finnes i gjendiktet form i Norsk Salmebok 726:

Menneske, du som har kunnskap, jorden er
gitt deg i gave, en vev uten sømmer,
en helhet fra Gud, riv ikke veven i stykker.
Menneske, selv er du innfelt i denne
jordiske orden.

Du har det du fikk og må gi når du går, alt
er et lån og en gave.

Gud gir – vi deler. Alt er et lån og en gave. Denne dagen kan dette perspektivet understrekes. Budskapet gir grunn til glede og takknemlighet. Med gavene følger også oppgaver, og dermed et ansvar. Fra tid til annen leser vi om profilerte kristne som tar et oppgjør med sin tro og forlater den. Noen forteller at det oppleves som en stor lettelse når det guddommelige overvåkningskameraet skrus av. Er det virkelig en befrielse at vi ikke skulle stå til ansvar for vårt liv og de gavene vi har fått til låns? I lignelsen om talentene gir Jesus oss noen premisser: vi er forvaltere og Gud er eieren. Han er kilden som alt liv flyter fra:

*Hver morgen i min skål
en nåde uten mål ned til meg flyter.*

SALMER

854 No stig vår song
712 Himmelske Far, du har skapt oss
728 Adam, kvar er du?
539 Dine løfter er mange
510 Herre, når din time kommer
715 Gud, du er rik

STEPHEN SIRRIS
STIPENDIAT, VID VITENSKAPELIGE
HØGSKOLE, DIAKONHJEMMET
STEPHEN.SIRRIS@VID.NO

VINGARDSSUNDAGEN / 14. SUNDAG I TREEININGSTIDA

10. SEPTEMBER 2017

Preiketekst: Matt 20,1–16

Lesetekstar: Jes 27,2–6 / Kor 1,1–3

Liturgisk farge: grønt

TIL DAGEN

”Såleis skal dei siste bli dei første og dei første dei siste.” Kva med deg, er du blant dei første eller blant dei siste? Tenk på det, for i haust dukkar denne setninga opp i to preiketekstar. Før var vingardssundagen før faste og vart kalla Sundag Septuagesima, den syttjande dag før påske, og i forfasten kunne ein kosta på seg litt sjølvransaking.

No er dagen flytta til starten av haustsemesteret når alle ting startar opp igjen, og det vil vera naturleg å fokusera på arbeidet i Guds rike, og at i Guds rike er det annleis. Alle vert etterspurd, alle får lik løn.

TIL TEKSTEN

Denne likninga kan lesast som eit svar på Peter sitt spørsmål i 19,27 (Parallellen i Markus 10,28–31 er preiketekst 23. søndag i treieningstida, 12. november.): ”Kva med oss? Vi har gått ifrå alt og følgt deg. Kva skal vi få?” Dette kjem etter episoden med den rike unge mannen i 19,16–26, og i forhold til han framstår læresveinane som ”heltar” fordi dei har forlate alt for Jesus. Slik likninga er plassert, må ho forståast som eit framhald av svaret til Peter i 19,28–30.

Vers 1–7: Introduksjon og arbeidarar vert henta inn. Formelen ”Himmelriket kan liknast med” introduserer likninga og gjev signal om at dette ikkje er ei eksempelforteljing om arbeidsliv, men handlar om korleis Gud er. Vingarden er ein kjent metafor for Israel – jfr. Jes 5,1–7 – og vingardseigaren må forståast som ein metafor for Gud. Han er alltid på utkikk for å henta nye

arbeidarar inn i sin vingard. Han er til og med interessert i dei som ingen andre ville ha, vers 7, og han tok dei med sjølv om det var heilt klart at dei ikkje kunne gje eit stort bidrag til arbeidet.

Vers 8–10: Utdeling av løn. Ein denar var ei dagløn. Det uvanlege her er at dei siste får løn først. Dette viser at denne vingardseigaren som er metafor for Gud er annleis; han løner alle likt, same frelse for alle. Det er berre dei første og dei siste som er med; dei i midten har ikkje interesse lenger i forteljinga. Samtidig bygger det opp til dramaet i versa etter.

Vers 11–15: Drama – reaksjonen i møte med Guds ”annleisland”. Dersom likninga hadde slutta i v 10, hadde ein likevel fått sagt noko om at Gud er annleis og stiller alle likt. Men nettopp fordi dei eigentleg ikkje er like, ikkje i arbeidsinnsats og i alle fall ikkje i eigne augo, vert det misnøye. Vers 12 er her eit nøkkelvers fordi det markerar kontrasten mellom menneskeleg tenkemåte og Guds tenkemåte. Dei samanliknar; dei ser på det dei får, og kan ikkje gleda seg over at vingardsherren er god. Dei får ingen kritikk for jobben; dei har gjort ein god jobb, men avslørar seg ”med vonde augo”, som betyr misunning; dei synes ikkje fordelinga av arbeidet og løna er rettferdig.

Vers 16: Sluttord i ordtaksform. Det viser tilbake til samtalen i 19,30, men i motsett rekkefølge. Dei første er dei som set seg sjølv først, eller dei som samfunnet set høgt. Læresveinane i 19,27 vert lova løn frå Gud som gjev til alle, men står i fare for å fokusera på sitt store offer og spesielle stand i staden.

Kven er så denne likninga talt til? Her er det ei gruppe som vert skildra med kjensler og reaksjonsmønster slik at det går an å kjenna seg igjen. Då må ein spørje: Kven er det tenkt på? Ein kunne sagt farisearane eller israelsfolket i forhold til heidningane, eller dei jødekristne i forhold til dei heidningkristne. I samanhengen slik likninga står, er dette ein del av svaret til Peter og læresveinane, og dermed alle som følgjer Jesus.

W.W.L.S - WHAT WOULD LUTHER SAY?

I ei preike over Matt 20,1–16 i kyrkjepostillen frå 1525:

Me skal ikkje gjera dette til ein fabel, men halda oss til Kristi enkle lære og meining, han som ved denne likninga ynskjer å visa korleis det faktisk er i himmelriket eller i kristendomen på jorda, at Gud ordnar det på underfullt vis ved å gjera dei første sist og dei siste først. Og alt dette er sagt for å audmjuka dei som er store, så dei ikkje skal stola på noko anna enn Guds godleik og nåde. Og på den andre sida at dei som ingenting er ikkje skal fortvila, men stola på Guds godleik akkurat som dei andre.

Difor skal me ikkje grunna over denne likninga i kvar minste detalj, men halda oss til hovudtanken, det som Kristus meiner å læra oss gjennom henne. Me skal ikkje grunna på kva denaren betyr, ikkje kva den første eller den siste time spelar på, men kva vingardseigaren hadde i tankane, og kva han vil læra oss, korleis han vil at hans godleik vert verdsett høgare enn alle menneskelege gjerningar og bragder, ja, at hans nåde aleine må ha all ere.

TIL PREIKA

Var du blant dei første eller blant dei siste? Utfordringa i denne teksten er ikkje å forkynna at Gud set alle likt, men at me ikkje gjer det. Reaksjonen i vers 12 er ein fare for oss trufaste i kyrkja, me som er kyrkjevande. Preika si utfordring er å teikna dette slik at kyrkjelyden kan kjenna seg igjen. ”Me som har gjort dugnad, sit i sokneråd og kjem regelmessig må jo ha meir å seia enn dei andre!” ”Skal fellesskapet som me har bygd opp, opnast for dei som ikkje stiller opp slik som oss?” ”Kven er det rimeleg skal bestemma omgangsformer, kven ein helser på, kven som sit i lag på kyrkjekaffien, om det ikkje er vi som har slite og sveitta heile dagen, eller ’har båret dagens byrde og hete!’” Utfordringa er å la loven sine ord i vers 12 og 16 føra oss til tilgjevinga og evangeliet i vers 7 og 8–10. Her vil eg ikkje starta med lova og avsløringa, men med Guds kjærleik, så lov og evangelium.

FORSLAG TIL DISPOSISJON:

Er det nokon som vil ha meg? Det er lurt å starta der dei fleste kan kjenna seg igjen: Her er arbeidsløysa eit tilknytingspunkt. Har nokon bruk for oljeingeniørar lenger? Her nokon bruk for meg?

1. Ja, Gud vil, i Himmelen er haldninga til folk annleis. Jesus svarer: JA, han går stadig ut og leiter; jfr. Lukas 15,4 om den eine sau. Han har bruk for dei som ingen andre vil ha. Han gjev òg ein sjanse sjølv om det er så seint på dagen at ein knapt kan gjera nytte for seg.

2. Gud har skapt deg og vil ha dine evner i arbeid. Det er godt å få bruka sine evner. Det finst ein plass for akkurat deg, der du kan veksa og utvikla deg. Her kan ein invitera til tenes-tefellesskap i kyrkjelyden

3. Det er noko merkeleg med denne arbeids-gjevaren; han løner alle likt. Då Jesus døydde og stod opp var det for alle. Ingen får større løn enn me alle fekk i dåpen, frelse og nytt liv med Gud.

4. Men er dette eigentleg greitt? Gud set alle likt, men gjer me det?

Det er så lett å tenka: Gud har bruk for meg, men då må jo eg vera spesiell og få litt ekstra. Og eg veit jo innerst inne at eg er betre enn mange her.

Eg las ein avisartikkel om ein av dei verste spionane for tyskarane under krigen, Henry Rinnan som sørgja for at 1000 nordmenn vart fengsla og 80 mista livet. Folk som møtte han i fengselet etter krigen, fortel at han trudde på Gud, og broren fortel at han den siste tida snakka om å møtast igjen hos Jesus. Vagar me å håpa på at det er sant? – at ein landssvikar skulle få full løn hjå Gud etter å ha gjort så mykje vondt? Har me Jesu sinnelag, som snakka med røveren på krossen?

5. Nei, og det er difor me må venda oss til Gud på nytt. Når Jesus avslører oss, er det for at me igjen skal venda oss til han som døydde på krossen for at me skulle få tilgjeving også for våre vonde augo.

TORE SKJÆVELAND
KYRKJEFAGSJEF BJØRGVIN
TS929@KYRKJA.NO

NYTT FRA BISPEDØMMERÅDENE

TILSETTINGER

BORG BISPEDØMME

Tilsetting i Borg bispedømme:

Borg bispedømmeråd har tilsatt Jan Kay Krystad som sokneprest i Søndre Follo prosti med tjenestested Kroer, Nordby og Ås sokn.

Han har bekreftet at han tar imot stillingen.

STAVANGER BISPEDØMME

Stavanger bispedømmeråd har tilsatt:

Bård Egil Dyrhol som sokneprest i Haugaland prosti med Rossabø sokn og Utsira sokn som særskilt arbeidsområde.

Turid Mellestrand Rabenorolahy som kapellan i Stavanger domprosti med Hundvåg sokn som særskilt arbeidsområde.

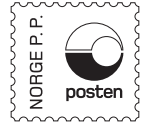
Begge har skriftlig bekreftet at de tar imot stillingene.

**REDAKSJONEN ØNSKER LKS LESERE,
SKRIBENTER OG ANNONSØRER
EN GOD SOMMER.**

**FØRSTE LK ETTER FERIE
UTKOMMER 25. AUGUST.**

Foto Luc Viatour / www.Lucnix.be

Avsender:
Luthersk Kirketidende
Sinsenveien 25
0572 OSLO

UTKOMMER annenhver uke på Luther Forlag og redigeres av professor Harald Hegstad (ansv.), prost Hege Elisabeth Fagermoen, førstelektor Sjur Isaksen og sokneprest Anne Grete Listrøm. Bokmeldingsansvarlig: Stipendiat Per Kristian Sætre. Redaksjonssekretær: Eyolf Berg.

ALLE HENVENDELSER rettes til:
Luthersk Kirketidende
v/Eyolf Berg
Sinsenveien 25
0572 OSLO
Tlf. 91 17 65 37
E-post: redaksjon.lk@lutherforlag.no

INTERNETT: www.lutherskkirketidende.no
Opplysninger om annonsepriser og utgivelsesplan finnes på nettsidene.

ARTIKLER OG LESERINNLEGG til Luthersk Kirketidende sendes på e-post til ovenstående adresse. Artikler skal normalt ikke overstige 2500 ord. Innlegg skal normalt ikke være mer enn 1200 ord.

ABONNEMENT: Pris kr. 600,- pr. år for Norge. Utlandet kr. 825,- pr. år. Abonnementet inkluderer Tidsskrift for Praktisk Teologi (2 numre pr. år). Kontonummer: 8220.02.93882. Abonnementet løper til det sies opp skriftlig (brev, SMS eller e-post). Gamle og nye numre kan kjøpes i pdf-format fra <https://lutherskkirketidende.buyandread.com>